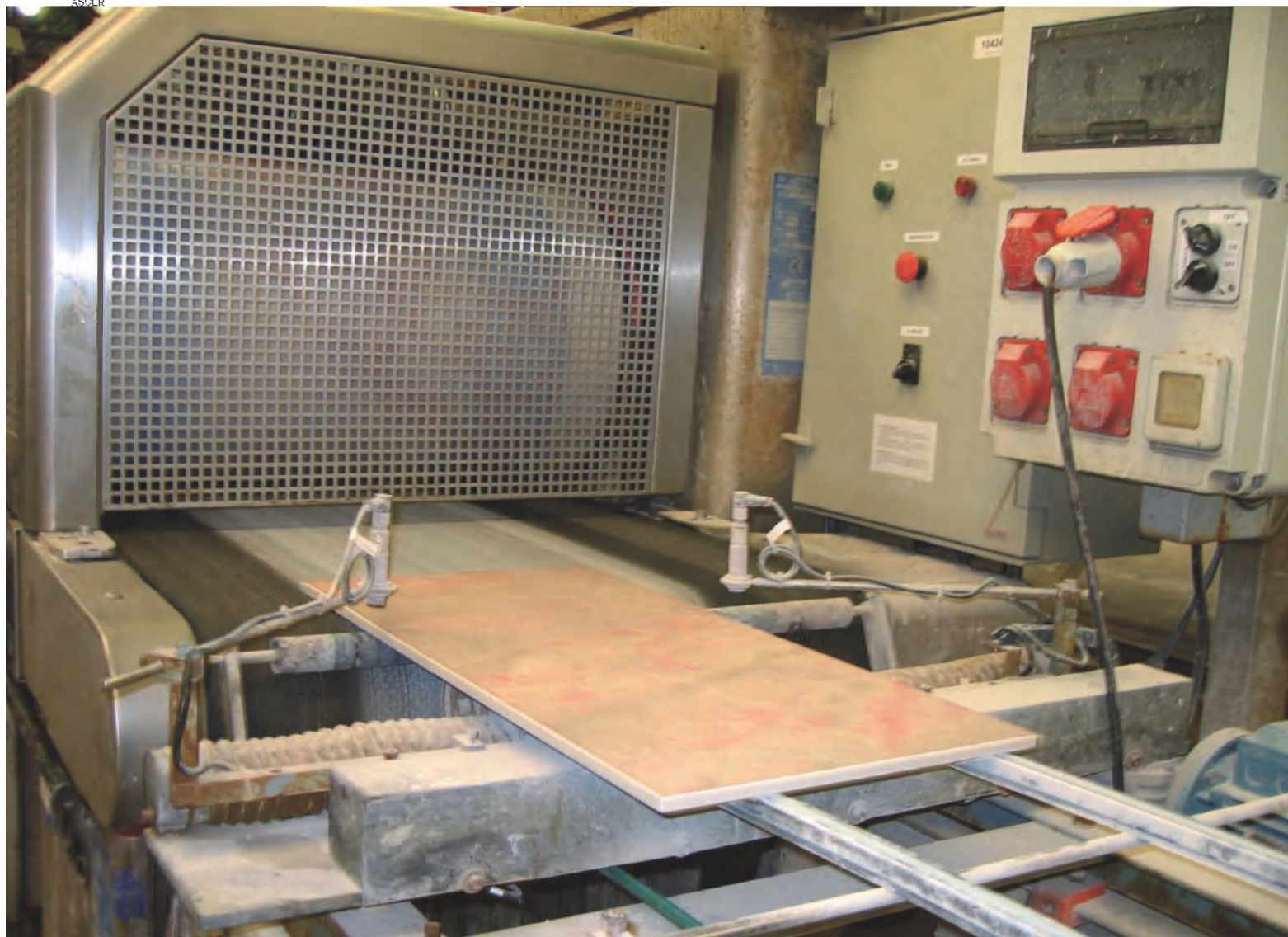

ASOGER

Amenaces i oportunitats de l'Euram

Un teixit empresarial de petites i mitjanes empreses com el dels Països catalans, patirà més o menys amb la crisi? Com ens afectarà el dèficit fiscal o les mancances d'infraestructures? Tot aprofitant que Joan B. Casas presenta aquesta setmana 'Les economies de l'Arc Mediterrani: Euram, centre o perifèria?' (3i4), en fem un primer diagnòstic i el contrastem amb Josep González (PIMEC), Joan Comella (FCRi) i Enrique Vidal (Col·legi d'Economistes de Castelló).

La nació econòmica

degà del Col·legi d'Economistes de Catalunya, disseca a *Les economies de l'Arc mediterrani: Euram, centre o perifèria. Fonaments econòmics i projecte* (Edicions 3i4) les potencialitats i les amenaces d'aquesta economia.

Casas alerta que el dèficit fiscal ja limita seriosament el creixement econòmic de l'Euram, perquè és la causa principal de la insuficiència d'infraestructures de transport i perquè en perjudica –amb incidència creixent– els serveis socials: “En un món en què els factors de competitivitat provenen bàsicament de la qualitat de les infraestructures, de la capacitat per a desenvolupar productes d'alt valor afegit i de tot allò que ens lliga a la societat del coneixement, el manteniment d'un dèficit fiscal com el que s'ha anotat històricament a l'Euram impediria amb tota seguretat obtenir l'eficiència bàsica per a ocupar un lloc destacat en el nou context mundial d'aquest segle XXI.”

L'Euram es configura com una de les grans àrees econòmiques europees amb un model de producció específic i amb potencialitats per fer de contrapès a la gran àrea del nord d'Europa. S'enfronta a un nou mapa continental europeu i a una nova etapa productiva mundial caracteritzada per la globalització i els nous factors de competitivitat, entre els quals l'ampliació de la UE cap a l'est. Però per consolidar-se com a eix econòmic ha de superar uns obstacles que, ara per ara, en posen en perill la solidesa.

Primer pas: polítiques pròpies.

Per a convertir-se en una zona capdavantera a Europa, l'Euram necessita un element bàsic: polítiques pròpies que li permetin de treure el màxim rendiment dels avantatges competitiu i contrarestar les limitacions; aquesta és una estratègia aplicable a tots els territoris, empreses o entitats que vulguin mantenir-se en un món altament competitiu i en canvi permanent. Sobre aquest aspecte, Joan B. Casas fa una diagnosi dura, però, segons el seu parer, molt realista. Explica que “la situació de partida mostra símptomes d'esgotament del model que ens ha permès arribar on som, però que necessita una adaptació imprescindible”.

Rodríguez Zapatero exposà al Congrés les seves propostes per afrontar la crisi econòmica a l'estat espanyol, en el debat anomenat “el estado de la nación”. EL TEMPS també analitza l'estat de la nació, en aquest cas amb una dissecció del model econòmic dels Països Catalans.

Si els territoris que formen l'Euram –Catalunya, el País Valencià, les illes Balears i el Lluçanès– fossin un estat dins la UE, ocuparien el novè lloc per volum de població, amb més de 15 milions d'habitants. Generen el 40% del PIB de l'estat espanyol i la seva taxa d'ocupació creix a un ritme del 5% anual, quatre vegades més que la mitjana de l'Europa dels 15. I tot plegat, malgrat que els Països Catalans són

els principals perjudicats del sistema espanyol de solidaritat interterritorial, amb una espoliació fiscal històrica i un dèficit d'inversions en infraestructures que frenen el potencial de creixement d'aquesta àrea econòmica. Però aquest model, bastit per milers de petites i mitjanes empreses de sectors molt diversificats, comença a tenir símptomes evidents d'esgotament, tant per la gènesi del model mateix com per l'ofegament a què és sotmès. Joan B. Casas,

Pocs indicadors són més representatius de la perversitat del sistema en què és inserit l'Euram com l'anàlisi de la renda familiar bruta disponible de cadascun dels territoris de l'estat espanyol. La comparació de la renda familiar disponible *per capita* "refleix clarament l'impacte del factor més limitador de les potencialitats de l'Euram", el dèficit fiscal. Després de la redistribució de la renda que permet el sistema espanyol actual, les tres àrees de l'Euram veuen disminuir la renda familiar bruta fins al punt de quedar per sota de la dels territoris receptors de fluxos de solidaritat interterritorial que parteixen d'un producte interior brut per habitant inferior. Aquesta situació, segons Casas, és un fet que confereix una singularitat a l'Euram en qualsevol comparació, no únicament dins l'estat espanyol, sinó també a escala internacional. En un món que va superant les fronteres administratives imposades per les polítiques dels estats i on la competitivitat s'assenta en el territori i en una organització en xarxa de l'economia, el dèficit fiscal pot ser definitiu per a arrossegar l'Euram a una economia residual i políticament perifèrica.

Una estructura empresarial dual. Partint d'aquesta diagnosi, l'anàlisi de Casas proposa d'aprofitar les oportunitats que ofereix el model abans no sigui massa tard. Un tomb en algunes polítiques pot convertir les actuals amenaces en una arma futura per a l'economia d'aquests territoris.

Els clústers industrials tenen gran arrelament als territoris de l'Euram. Però al llarg de les darreres dècades no han sabut adaptar-se prou bé als períodes d'expansió, i han invertit poc en marques, en qualitat, en màrqueting, en innovació o en presència comercial. Alhora, la majoria d'empreses ha continuat produint amb una visió de preus baixos i, a més a més, en processos en què la mà d'obra és un dels aspectes més cars de tots els components del producte. En són clars exemples el sector del moble i el calçat al País Valencià.

L'autor del llibre adverteix que la situació d'aquestes empreses de l'Euram

és delicada, i el futur és prou incert. "El canvi estratègic d'adaptació a les noves condicions competitives serà molt costós i s'hi perdrà una bona part de la indústria. El canvi als segments de més valor afegit no és pas tan senzill, especialment perquè l'empresariat de diversos sectors del clúster no està preparat, no té la formació necessària o manca de visió estratègica", destaca Joan B. Casas. A parer seu, no solament és important la concentració de la distribució o la competència asiàtica, sinó que la manca de processos d'organització, la falta de planificació i la mala formació de certs sectors i empreses priva, d'entrada, el canvi estratègic a les noves condicions. Caldria, doncs, apostar per un sistema de clústers integrat que generés una economia oberta, altament exportadora i, per tant, competitiva.

Capital humà no adequat. La formació de la mà d'obra és una altra amenaça latent per al model econòmic dels Països Catalans. El fet que la disminució del PIB *per capita* no hagi afectat substancialment la proporció en el PIB espanyol de l'Euram s'ha de relacionar amb l'espectacular impacte migratori de la zona, l'economia i la societat de la qual han estat capaces d'absorbir un gran volum de nova població i d'incorporar-la al mercat laboral.

En aquest sentit, no es poden negligir alguns elements vinculats a la immigració que graviten sobre el model productiu de l'Euram. En general, la qualificació professional dels nous vinguts és baixa i, a més, les seves relacions laborals són precàries. Per això Joan B. Casas alerta que "cap societat del segle XXI no pot aspirar a tenir una posició capdavantera si la seva població no presenta uns nivells de formació i preparació competitiu". Remarca que mentre que a la nostra societat es percep un evident relaxament en aspectes com l'esperit emprenedor, la via de l'esforç personal com a pauta de comportament o l'autoexigència professional, "els nostres futurs competidors –especialment la Xina i l'Índia– s'inspiren clarament en aquests valors per fer-se un lloc en la societat del coneixement".

De forma generalitzada també a l'estat espanyol, els Països Catalans tenen una estructura de capital humà molt polaritzada, és a dir, treballadors amb molt poca formació o amb alta qualificació als extrems, mentre que la franja mitjana, la més tècnica, pateix un greu dèficit.

Més R+D en l'àmbit públic i privat. A més d'adaptar el sistema educatiu a les noves necessitats productives de l'economia, el paper de les administracions públiques i també de

Cala Fornells, a Mallorca. Una de les sortides per a revifar el model de creixement de l'Euram que proposen els experts és el turisme de valor afegit que fugi dels tòpics de sol i platja.

les empreses és clau en l'àmbit de la recerca per a assegurar la transferència de coneixements. I aquí apareix una feblesa que també pot esdevenir oportunitat. La Unió Europea es va fixar com a objectiu que, l'any 2010, el 3% del PIB d'una economia es destinés a recerca i innovació. Actualment, només Catalunya camina d'una manera decidida cap a aquest percentatge, si bé és segur que no hi arribarà. El País Valencià i les Illes encara són per sota de l'1%, mentre que al Lenguadoc-Rosselló ja se supera el 2%. L'Euram és molt lluny dels països que constitueixen avui el nucli impulsor de la revolució del coneixement. "Sense una reacció decidida en aquest camp no serà possible la seva inclusió en la centralitat de la nova distribució mundial del poder econòmic i pot veure's abocat a ser-ne un punt perifèric", sentència l'autor del llibre.

Donar aire a un model ofegat.

El model que ha permès un desenvolupament econòmic i social notable a l'Euram s'ha sustentat històricament en pilars com una economia oberta i diversificada –amb presència de sectors madurs, però que han efectuat una adaptació tecnològica que els ha permès de ser competitius– i també en una estructura empresarial formada per pimes aplegades en clústers molt diversificats i en la qual les grans corporacions no tenen una presència determinant. Però val a dir que unes infraestructures sobreutilitzades i insuficients ara ja en dificulten el creixement.

L'economia d'aquests territoris també s'ha caracteritzat pel fet de ser una zona d'un nivell d'integració alt, on les transaccions comercials configuren una àrea clarament definida i diferenciadora. Aquest model propi de l'Euram ha permès la creació d'una societat amb uns notables nivells de benestar i,

El dèficit fiscal ja fa perillar el model econòmic i els serveis socials a l'Euram

a més, la col·laboració, com cap altra zona de l'estat espanyol, a l'equilibri territorial. Ara bé, la qüestió que presenta Joan B. Casas al llibre és si, amb els factors limitadors d'aquesta economia, tant interns com externs, "el model productiu manté la seva vigència o si presenta símptomes d'esgotament i d'inadequació al nou entorn de mundialització que posen en perill el seu futur". Així, el baix nivell d'inversió en R+D, la terciarització de baix valor afegit, com el turisme de sol i platja i la construcció, fàcilment vulnerables, i el descens de la productivitat i diferencial negatiu d'inflació són les grans amenaces que cal combatre amb urgència.

Adaptar el model industrial. Sigui com sigui, no es tracta pas de fer desaparèixer el model industrial vigent, sinó de dotar-lo de nous elements que n'ampliïn la base amb sectors amb potencial de creixement i propis d'una societat del coneixement. En definitiva, reduir el pes dels sectors molt sotmesos a oscil·lacions cícliques (construcció i turisme, fonamentalment) i reforçar els sectors i els clústers tradicionals que han fet un esforç de tecnificació i encara mantenen una posició favorable.

Anant a les accions concretes, el document de Joan B. Casas proposa de potenciar l'Euram com a "bioregió" i, en concret, la biotecnologia i la biomedicina com a sectors emergents (cèl·lules mare, teràpia genètica, diagnòsi molecular...). Caldria focalitzar esforços en el sector de la sanitat, entès com a sector econòmic, aprofitant-ne les potencialitats (recerca, formació, extensió de serveis, etc.) i impulsar el sector químic-farmacèutic i el potencial de recerca que té. Finalment, es podrien crear centres de tecnologia avançada, com ara el Sincrotó, i aprofitar les possibilitats logístiques de l'Euram.

D'oportunitats, n'hi ha moltes. Ara cal voluntat política i empresarial, però, sobretot, que el potencial econòmic de l'Euram, a bastament demostrat, sigui tingut en consideració per Brussel·les i per l'estat espanyol, que han de treure-li la corda que li impedeix de respirar amb normalitat.

Gemma Aguilera

Quina és la màxima potencialitat de l'economia de l'Euram?

—És, amb distància, el principal nucli exportador de l'estat. Pràcticament no hi ha cap sector de l'economia espanyola que no hi sigui molt representat, i és una economia que ha estat capaç d'absorbir un gran impacte demogràfic els darrers anys. A més, Catalunya, el País Valencià i les illes Balears aporten bona part dels fons de cohesió interterritorial a l'estat espanyol.

—Al vostre llibre avanceu que aquesta economia, tot i els potencials, pot trobar-se en risc. Quins perills ha d'afrontar?

—Aquest model també té limitacions, i si no es tracten a temps poden arribar a malmetre'l. En aquesta economia hi ha alguns clústers que exigeixen una certa reconversió, sobretot en l'àmbit de la comercialització i l'obertura de mercats. Són sectors que s'han centrat molt en l'àmbit de la producció i molt poc en la comercialització. Cal una adaptació a la nova fase de globalització, en què el màrqueting i la recerca de nous mercats és vital.

—La sortida a l'exterior de moltes empreses topa amb una barrera especialment gruixuda a l'Euram: la manca d'infraestructures de transport. Aquest dèficit, com afecta l'economia de la zona?

—És un factor clau que va contra la competitivitat de les nostres empreses. Les infraestructures de transport de mercaderies i persones al corredor és una limitació molt important, per dues raons: perquè dificulta les relacions comercials internes entre els territoris de l'Euram i perquè frena la connexió amb les grans vies europees. I no parlem de la limitació de les potencialitats dels dos grans ports, el de Barcelona i el de València, com a receptors de mercaderies asiàtiques per a la distribució al sud del continent. S'ha de fer una adaptació dels serveis ferroviaris, de carretera i de ports per a un futur immediat, perquè ens hi juguem molt.

—A banda de disposar d'infraestructures tangibles, quin paper ha de fer la formació i la investigació en el reforç de la nostra economia?

—A conseqüència dels sectors que fins ara l'havien arrossegat, el turisme i la construcció, la nostra economia té un problema important de qualificació del